

Nežná revolúcia (výročie 30 rokov) – november 1989

Prečítajte si viac o Nežnej revolúcii: 17. november 1989 vo svetle faktov – Cesta k slobode.

Udalostiam zo 17. novembra 1989, keď sa študentskými demonštráciami začala Nežná revolúcia, predchádzali nelegálne stretnutia študentov v Prahe aj v Bratislave. Poslucháči vysokých škôl ich zorganizovali v predvečer Medzinárodného dňa študentstva. V novembri 1989 príslušníci Verejnej bezpečnosti na Národnej triede v Prahe zbili študentov demonštrujúcich za základné ľudské práva. Postupne udalosti na podporu študentov a na vyjadrenie odporu voči socialistickému zriadeniu nadobúdali väčší rozmach, až vyústili do pádu režimu. Rok 1989 priniesol národom v Československu, ako aj miliónom ďalších ľudí v strednej a východnej Európe, slobodu, demokraciu, obnovenie ľudských práv a slobodu vo vyznávaní viery.

Čítajte viac:

<https://domov.sme.sk/t/7731/nezna-revolucia-vyrocie-30-rokov-november-1989?ref=menu>

- November 89 bol zlomovým bodom v histórii Slovenska. Po mnohých desaťročiach neslobody padol socializmus. Stalo sa tak aj vďaka občianskemu odporu, ktorý sa zdvihol – individuálnemu hrdinstvu mnohých bežných ľudí. Preto si pripomínajme, že #slobodaniejesamozrejmosť, aby sme sa už nikdy nemuseli vrátiť na Slovensko pre rokom 89.

„Nemôžeme si dovoliť mlčať o minulosti,“ hovorí vydavateľka komiksov o Nežnej revolúcii. [Prečítajte si náš rozhovor](#)

Obyvatelia tejto krajiny dokázali zvrhnúť totalitný režim nežne, bez krvipreliať a stali sa tak vzorom pre celý svet. Získali slobodu – slobodu cestovania, vierovyznania, slobodu vyjadriť svoj názor na veci verejné.

Po 30 rokoch od Nežnej revolúcie naša spoločnosť stále zápasí s dedičstvom komunizmu. Cesta od Novembra 89 po dnešok bola často hrbolatá, dodnes sa musíme vyrovnávať s mnohými spoločenskými neuhmi. Miestami to vyzerá beznádejne, najmä keď mnohí z nás pri porovnávaní prepadávajú spomienkovému optimizmu

Spomeňme si však, že pred 30 rokmi sme v tejto krajine mali politických väzňov, cenzúru, študovať mohli len vybraní, podnikat' nemohol nikto – to všetko je dnes minulosťou.

Tak ako v časoch Nežnej revolúcie aj dnes je dôležitá odvaha postaviť sa proti neslobode. Túžba po lepšej spoločnosti je stále v nás. Nežná revolúcia nám dáva odkaz, že ak sa s našim individuálnym hrdinstvom spojíme, máme nádej na výrazný posun vpred.

Nežná revolúcia - 17. november 1989

Nežná revolúcia v novembri v roku 1989, zosobňuje pád totalitného komunistického režimu. Ako svetlý príklad okolitým krajinám, významným spôsobom zviditeľnila vo svete Československo ako vysoko kultivovanú spoločnosť s uvedomelými občanmi, a s totalitnou vládou schopnou samoreflexie. Uskutočnil sa prevrat v demokratickú spoločnosť, ktorý nám mohol závidieť celý svet.

Na začiatku bola nevinná manifestácia...

V deň študentstva 17. novembra 1989, v deň uctenia pamiatky smrti Jana Palacha, ktorý sa pred dvadsiatimi rokmi na protest sovietskej okupácie upálil, sa rovnako ako po iné roky konala manifestácia, organizovaná Socialistickým zväzom mládeže.

Priebeh „nežnej revolúcie“ bol vynikajúco pripravený. Priehľadnosť celej akcie mala v očiach verejnosti zaistiť fám o nevydarenom puči ŠTB, ktorý v kritickom bode zlyhal a ktorý využili demokraticky zmýšľajúce sily v prospech „nežnej revolúcie“. Je nesporné, že keby sovietsky zväz prostredníctvom KGB neodmietol akúkoľvek podporu komunistickému režimu, komunisti by sa nikdy dobrovoľne nevzdali vedúcej úlohy v štáte a k žiadnej „nežnej“ ani inej revolúcii by nikdy nedošlo. Pozitívne treba hodnotiť fakt, že celý prevrat v kvalitatívne inú spoločnosť bol pokojný, bez vážnejších hospodárskych kolapsov či vysokých strátach na životoch. Negatívne pôsobí skutočnosť, že ešte aj v súčasnosti žiaden z oficiálnych politikov Slovenska a Česka verejne nepriznal celú pravdu o „Nežnej revolúcii“ a 17. november 1989 sa stále oslavuje ako symbol študentskej revolúcie. Správa Komisie Federálneho zhromaždenia Československej republiky zameranej na vyšetrovanie udalostí 17. novembra 1989 sa stala utajenou a nikdy nebola uverejnená. Dôsledky vyšetrovania sa premietli do odsúdenia niekoľkých bezvýznamných policajtov na niekoľkomesačné alebo podmienené tresty, pretože vyšetrovanie bolo zamerané len na násilnosti na Národnej triede a zámerne sa vyhýbalo politickému pozadiu prevratu. Všetky najdôležitejšie materiály týkajúce sa Charty 77 a ďalších prominentov, boli z FMV (Federálne ministerstvo vnútra) odstránené ešte pred 17.11.1989, zvyšok (viac ako 15 tisíc osobných zväzkov ŠTB) bol zlikvidovaný v priebehu februára a marca 1990. V tejto súvislosti podivuhodne pôsobia aj záhadné samovraždy (plukovník Bečvář, ktorý 17. novembra vydal rozkaz nasadiť jednotky ÚRNA) či nehody potencionálnych odporcov (Alexander Dubček).

Zidealizovaná revolúcia, ktorou by sa pýšil každý národ, každá krajina sveta, je napriek všetkým propagandistickým dezinformáciám na pokraji záujmu obyvateľstva ale aj politikov oboch nástupníckych krajín bývalého Československa. Súčasníci 17. novembra 1989 vedia napriek oficiálnej propagande svoje a možno aj preto dnešní študenti nevedia takmer nič o „veľkom víťazstve“ ich rovesníkov pred 15 rokmi. Nik si predsa nedokáže spomenúť na udalosti, ktoré sa nikdy neudiali.

Nežná revolúcia

Úvod

Aj v treťom ročníku nášho štúdia na Gymnáziu Jozefa Gregora Tajovského sa stretávame s predmetom Tvorba projektu. V tomto školskom roku sme sa ale nestretávali pravidelne na vyučovacích hodinách. V rámci Tvorby projektu sme si dva týždne mali možnosť vybrať dve témy z predmetov, z ktorých ideme v budúcom školskom roku

maturovať a z tém, ktoré vybrali vyučujúci. Nasledujúci týždeň sme mali možnosť pracovať na nami zvolených témach doma. Ako projekt, ktorý budem prezentovať pred študentmi 1. a 2. ročníka som si zvolila udalosti Nežnej revolúcie. Tieto udalosti sa priamo dotýkajú nás všetkých. Nežnej revolúcie sa možno zúčastnili aj naši rodinní príslušníci a ak nie, tak tieto udalosti určite sledovali a boli ich súčasťou iným spôsobom, čo i len podporovaním myšlienky. Po tejto revolúcii sa zmenilo veľa v živote našich starých rodičov, rodičov, súrodencov ale i nás, pretože aj my, dnešná mládež máme byť za čo vďačný. Samozrejme, každý z politických režimov má svoje výhody a nevýhody. Nech sa opýtate kohokoľvek, kto mal možnosť žiť v oboch politických režimoch v Československu, bude časy, ktoré nastali po Nežnej revolúcii určite považovať za tie lepšie. Kvôli tomuto som si vybrala práve túto tému a v mojej práci priblížim presný postup týchto udalostí.

2. Prečo Nežná revolúcia?

Nežná revolúcia je označenie obdobia zmien v Československu medzi 17. novembrom a 29. Decembrom roku 1989. Tieto zmeny viedli k pádu komunistického režimu, zmene politického zriadenia na demokratické princípy. Revolúcia sa označuje názvom „Nežná revolúcia“, pre svoj nenásilný charakter. Pre prevzatie moci a politické zmeny nebolo potrebné použiť násilie ani zbrojnú silu. Okrem 17. Novembra, kedy boli študenti napadnutí Verejnou bezpečnosťou, udalosti revolúcie postupovali bez násilia a počas štátneho prevratu nebol nikto zavraždený. Názov vymyslel český novinár, od ktorého sa rýchlo dostal do zahraničných médií teda aj do Československa. Termín sa teraz všeobecne využíva pre revolúcie, kedy bola moc prebraná bez násilia.

3. Predchádzajúce udalosti

3.1. Československo po druhej svetovej vojne

Po druhej svetovej vojne sa Československo stalo súčasťou východnej sféry krajín spadajúcich pod nadvládu Sovietskeho zväzu. Predstava obyvateľov o politickom zriadení bola demokratická. V roku 1946 voľby v Československu vyhrala Komunistická strana Československa (KSČ), ktorá získala 36% hlasov. O dva roky, v roku 1948, boli predstavy o demokratickom režime zmarené štátnym prevratom komunistov. Moc bola v nasledujúcich rokoch upevnená a zbavená politických oponentov a spoločnosť bola zastrašovaná pomocou stalinistických praktík.

3.2. Pražská jar

K čiastočnému uvoľneniu pomerov došlo v 60. rokoch 20. storočia, ktoré vyústili v Pražskú jar. Nakrátko sa odklonilo od tvrdých praktík komunizmu, keď sa objavila snaha vniesť do spoločnosti prvky demokracie, otvorenie sa západu čomu sa hovorí tzv. socializmus s ľudskou tvárou. Avšak táto snaha o zmenu spoločnosti bola potlačená ráznym zásahom vojskami Varšavskej dohody v auguste 1968 a tvrdý komunistický režim bol opäť navrátený. V KSČ došlo k rozsiahlym čistkám a každý tretí člen bol vylúčený, čo zodpovedalo približne 500 000 ľuďom. Aj ekonomická situácia bola v tomto období lepšia ako v Poľsku či Maďarsku, čo zabezpečovalo istú stabilitu režimu. Životná úroveň síce zaostávala za inými európskymi krajinami ale ekonomické problémy nedoliehali na obyvateľov. Opozícia sa tak stále udržiavala okolo malej skupiny ľudí, ktorí boli spojený s Chartou 77 na čele s Václavom Havlom.

Charta 77 – názov odvodený od prvého dokumentu tejto opozičnej petície z 1. Januára 1977. V dokumente poukazovali na to, že pakty podpísané v Helsinkách – Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych

a kultúrnych právach, ktoré boli v októbri 1976 zverejnené v zbierke zákonov a neboli dodržiavané. Počas svojej existencie kritizovala politickú a štátnu moc za nedodržiavanie ľudských práv, vyjadřila sa k mnohým spoločenským problémom, napr. k diskriminácii v povolani, ku slobode cestovania, k stavu životného prostredia, právam veriacich občanov,... Aj v zahraničí vznikli iniciatívy na podporu Charty 77 v Československu, napr. v Paríži, Medzinárodný výbor na podporu zásad Charty 77 v Československu.

4. Predohry nežnej revolúcie

V rokoch 1988-1989 sa uskutočnilo viacero protivládnych demonštrácií: 25. marca 1988 na 20. výročie okupácie Československa, 28. októbra na 70. výročie vyhlásenia samostatného Československa, 10. decembra na 40. výročie vyhlásenia všeobecnej deklarácie ľudských práv. Medzi 15. a 20. januárom 1989 sa uskutočnila séria demonštrácií pri príležitosti 20. výročia úmrtia Jana Palacha (český študent FF UK, ktorý sa na protest proti okupácii Československa pred vojskami Varšavskej zmluvy podpálil 16. januára). Pri tejto demonštrácii boli účastníci potlačený s brutalitou a krutosťou a hlavní predstavitelia opozície, napr. Václav Havel, boli uväznený. Tieto udalosti sa neskôr označovali ako Palachov týždeň. Ďalšie potlačené demonštrácie sa konali 21. augusta a 28. októbra 1989. Potom sa demonštrácie presunuli do Teplic, kde sa behom 10., 11. a 14. novembra odohralo viacero ekologických demonštrácií. Ešte deň pred 17. novembrom sa odohrala demonštrácia asi 300 študentov v Bratislave na dnešnom Hodžovom námestí.

5. Prípravy demonštrácie 17. novembra

Už v októbri 1989 plánovala organizácia Nezávislé študentské združenie pamätnú akciu na 17. novembra pri príležitosti 50. výročia zavretia českých vysokých škôl nacistami v rokoch 1944-1945. Tento pamätný akt sa mal odohrať na pražskom Albertove. Radikálnejšia časť študentov mala v pláne využiť túto akciu k vyjadreniu nespokojnosti s vtedajšou politickou situáciou. Na to aby mohla byť táto akcia oficiálne povolená nemohla sa konať v centre mesta. Preto mala zamieriť na Vyšehrad, opačným smerom. Táto podoba bola nakoniec potrebnými orgánmi schválená. Niektorí predstavitelia mocenských zložiek mali z pripravovanej akcie strach ale vzhľadom na to, že sa malo jednať o schválená pamätnú akciu spoluorganizovanou Socialistickým zväzom mládeže, nebolo možné ju tak jednoducho z politických dôvodov zrušiť.

6. Priebeh revolúcie

6.1. 17 november

Už ráno o 08:00 bola ministrom vnútra, Františka Kinclo, vyhlásená mimoriadna bezpečnostná akcia, ktorá mala udržiavať počas dňa poriadok. O 15:45 sa na Albertov, na mieste stretnutia, nachádzalo približne 500 až 600 študentov pražských vysokých škôl. Počet zúčastnených stále rástol. Celý proces začal o 16:00 spevom piesne Gaudeamus igitur a prejavom Martina Klímu zo skupiny Nezávislých študentov. Štátna bezpečnosť odhadovala počet účastníkov na 15 000 ľudí, ale ďalší zdroj hovorí až o 50 000 zúčastnených. O 16:40 bola táto časť procesu ukončená a účastníci boli vyzvaný k pochodu na Vyšehrad k hrobu Karla Hynka Máchu. Ale časť ľudí chcela smerovať na Václavské námestie, kam mal tento dav aj smerovať podľa letáku vytlačeného k priebehu manifestácii. Nakoniec na Vyšehrad dorazilo približne 10 000 ľudí, ktorí celkom zaplnili priestranstvo pred kostolom. O 18:15 bola demonštrácia oficiálne ukončená. Počas celého procesu boli skandované protikomunistické heslá, napr. "Masaryka na stovku", "Jakeše do koše". Po skončení oficiálnej časti sa dav neplánovane vydal do centra mesta a asi 5000 ľudí pokračovalo na Karlove námestie. Tu bola celá skupina demonštrantov obkľúčená bezpečnostnými zložkami.

Volali heslá ako „ Máme holé ruce,, a bolo im umožnené jednotlivu dav opustiť. Približne o 20:15 sa situácia vyostila, priestor sa začal zhusťovať a demonštranti boli bití obuškami pohotovostným plukom verejnej bezpečnosti a Odborom zvláštneho určenia, tzv. červené barety. Jediné únikové cesty viedli cez úzke uličky, kde boli demonštrujúci násilne bití. Do 21:20 bola takýmto spôsobom manifestácia rozpustená. Niektorí účastníci boli následne zatknutí a naložení do pripravených autobusov. Neskôr bolo nezávislou lekárskou komisiu uvedené, že 568 ľudí bolo počas zásahu zranených.

6.2. 18. november

Nasledujúci deň po týchto udalostiach sa medzi ľuďmi začali šíriť informácie o tvrdom zásahu bezpečnostných zložiek proti študentom, čo viedlo k aktivizácii ostatných občanov. Požadovali potrestanie osôb zodpovedných za tento tvrdý zásah. Študenti sa spojili s hercami, stretávali sa v divadlách a požadovali dôkladné prešetrenie vecí, zverejnenie informácií o priebehu manifestu, mená zodpovedných osôb, ich vyšetrenie prípadne aj potrestanie. Následne po týchto udalostiach začali proti režimu vystupovať aj niektorí členovia KSČ. Už 17. Novembra sa medzi účastníkmi demonštrácie začali šíriť fámy, že jeden zo študentov, Martin Šmíd, bol zavraždený. Vo večerných hodinách 18. Novembra sa informácia dostala do zahraničného vysielania rádia Slobodná Európa. Táto informácia pobúrila celú spoločnosť. Neskôr po revolúcii sa však ukázalo, že celá kauza bola vymyslená agentmi ŠtB, a že údajný mŕtvy bol členom ŠtB, poručík Ludvík Zifčák. Podľa parlamentnej vyšetrovacej komisie Zifčák skutočne po zákroku bezpečnostných jednotiek ležal na zemi a jeho bezvedomie nebolo predstierané, ale pravdepodobne v dôsledku psychického napätia, omdlel. Cez víkend ľudia zapalovali sviečky na Národnej triede, aby si uctili jeho pamiatku ale aj pamiatku ostatných zranených. Verejná bezpečnosť podľa rozkazov, ktoré dostala, do situácie nezasiahla.

6.3. 19. november

Vzhľadom na pohoršenie, ktoré vyvolal násilný zásah policajných jednotiek 17. Novembra sa na podnet Václava Havla stretli predstavitelia rôznych skupín opozície v pražskom Činohernom klube. Tu sa dohodli na spoločnom postupe a vo večerných hodinách založili Občianske fórum, ktorého prostredníctvom žiadali odstúpenie skorumpovaných politikov, prepustenie politických väzňov a tiež vyjadrili nespokojnosť s vládncami štruktúrami štátu. Na Slovensku v Bratislave vznikla v ten istý deň Verejnosť proti násiliu na čele s Milanom Kňažkom, ktorá sa ale v priebehu revolúcie dostala do úzadia, pretože sa menej aktívne zapojovala do prebratia moci ako Občianske fórum.

O 16:00 bol kvôli fáme zatknutý a obvinený Petr Uhl za vraždu študenta a začalo sa rozsiahle vyšetrovanie. Vo večerných hodinách bolo ministerstvom vnútra vyhlásené, že študent Martin Šmíd bol objavený živý (dokonca boli objavený dvaja študenti s rovnakým menom). Počas dňa sa konala smútočná akcia za údajne mŕtveho študenta. Na Václavskom námestí sa v podvečer zišiel dav ľudí, ktorý sa vydal smerom na Hrad, ale na moste 1. Mája bol zastavený poriadkovými silami.

6.4. Nasledujúce dni revolúcie

Od 20. novembra sa podarilo na väčšine českých vysokých škôl vyhlásiť štrajk, ktorý sa v priebehu nasledujúcich dní rozšíril na slovenské školy. O dva dni boli zatvorené všetky školy v Československu. Obe národné vlády aj federálna vláda ČSSR vyjadrili súhlas s konaním policajtov na Národnej triede 17. novembra a odmietli s demonštrantami vyjednávať kým neukončia štrajk. V každý nasledujúci deň sa konali tiché demonštrácie na mnohých miestach republiky, ktoré ale stále prerastali do väčších, a tým sa situácia

vyostrovala. 21. Novembra vystúpil s prejavom Václav Havel na prvej manifestácii Občianskeho fóra z balkóna nakladateľstva Melantrich na Václavskom námestí. Symbolom týchto dní sa stali štrngajúce kľúče. A v tejto fáze protestov už bolo ťažké pre režim štrajky uklídiť, pretože sa celkom vymkli z pod kontroly vlády. Člen KSČ údajne k situácii v pondelok vyhlásil: „Tak to je koniec! To už žiadnu našu kontrademonstráciu neprebijem,„. Vedenie ministerstva obrany malo v pláne vojensky zasiahnuť, ale uvedomovali si závažnosť situácie a preto chceli najprv s demonštrantami diskutovať. Predseda československej vlády, Ladislav Adamec, odmietol jednať s Václavom Havlom, a táto schôdzka sa teda konala bez jeho prítomnosti, hoci Havla zastupoval Jan Ruml. 22. Novembra sa v Bratislave stretlo približne 5000 ľudí, ktorí oslavovali Alexandra Dubčeka a žiadali odstúpenie vlády. Dubček počas demonštrácie vystúpil s krátkym prejavom. Pokračujúce demonštrácie v Prahe na Václavskom námestí boli 22. Novembra ukončené prvým verejným vystúpením Marty Kubišovej po 20 rokoch, ktorá vystúpila s piesňou „Modlitba pro Martu,„ (táto pieseň bola symbolom národného odporu počas okupácie vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968) a následne odspievala aj hymnu. 23. Novembra sa komunistický poslanec Miroslav Štěpán zúčastnil mítingu zamestnancov ČKD Lokomotiva, kde vo svojom prejave nazval protestujúcich „patnáctiletými deťmi,„. Po tomto označení bol zamestnancami vypískaný a niekoľko tisíc zamestnancov tejto firmy sa pridalo k štrajkujúcim na Václavskom námestí. Minister obrany, Václavík, navrhoval použiť armádu pre nastolenie poriadku, ale jeho návrh nebol odsúhlasený. V tento deň sa konala rada najväčších demonštrácií revolúcie. V Bratislave sa štrajkujúcich udalostí zúčastnilo až 60 000 ľudí, v Brne približne 28 000 a v Prahe až okolo 300 000 občanov. Z balkónu vydavateľstva Melantrich v Prahe zazneli prejavy herca Rudolfa Hrušínského staršieho či Václava Havla. Demonštrácia bola opäť ukončená spevom hymny Marty Kubišovej a Hany Zagorovej.

6.5. Zmeny v politickom režime

K prvým politickým zmenám došlo 24. Novembra. Ústredný výbor KSČ zasadal celý deň a večer, o 19:00 Miloš Jakeš oznámil svoju rezignáciu spolu s celým vedením národného výboru. V prezidentskej pozícii stále ostáva Gustáv Husák. Správa o dianí v KSČ sa dostala do hlavného stavu Občianskeho fóra a bola verejne prednesená, po čom nasledovali mohutné oslavy. Jednanie ústredného výboru KSČ skončilo až v neskorých nočných hodinách. Po jeho skončení, 25. Novembra, sa konala tlačová konferencia, kde vystúpil Zdeněk Hořen a predstavil nové vedenie strany. Z jeho vyjadrenia bolo ale zrejmé, že nemal predstavu o požiadavkách Občianskeho fóra preto táto konferencia skončila totálnym fiaskom. Občianske fórum sa vyjadrilo kriticky k novému vedeniu KSČ, pretože zmeny nepovažovalo za dostatočné. Jednanie KSČ pokračovalo aj nasledujúci deň. Snažili sa nájsť východisko zo situácie a reagovať na generálny štrajk, ktorý sa mal uskutočniť 27. Novembra. Na Leteckej pláni došlo k ďalšej masovej manifestácii. Ktoej sa zúčastnilo až 500 000 štrajkujúcich. Tu vystúpil s prejavom Václav Havel ale i Ladislav Adamec, člen KSČ, ktorý ale nezískal priazeň štrajkujúcich. Vo večerných hodinách odstúpilo predsedníctvo Československej strany ľudovej, čím jednoznačne podporili nežnú revolúciu. 27. Novembra sa konal medzi 14:00 a 16:00 generálny štrajk, ktorého sa zúčastnilo 75% obyvateľstva, väčšina podnikov, tovární, inštitúcií,... štrajk prebiehal pod heslom „Koniec vlády jednej strany“. Tento tlak bol už neúnosný a 28. Novembra Ladislav Adamec prisľúbil, že do 3. Decembra pripraví úplne novú vládu. 29. Novembra boli Federálnym zhromaždením zrušené ústavné články č. 4, 6, 16, ktoré sa týkali vedúceho postavenia KSČ v spoločnosti a taktiež výučby marxizmu – leninizmu na vysokých školách, ktorá bola 30. Novembra zrušená a namiesto toho mali byť vyučované spoločenské vedy.

7. December 1989

Ladislav Adamec podľa svojich slov predstavil 3. decembra novú vládu, ktorá sa skladala z 15 komunistov, 3 nestranníkov, 1 socialistu a 1 člena ľudu. Vzhľadom na to, že väčšina členov novej vlády mala byť tvorená komunistami, čo nespĺňalo podmienky Občianskeho fóra, hrozilo Občianske fórum ďalším generálnym štrajkom, ktorý by sa uskutočnil 11. Decembra. Napriek týmto hrozbám bola táto vláda prezidentom Gustávom Husákom menovaná. Po dlhých rokoch boli 4. Decembra otvorené hranice do Rakúska bez zdĺhavých papierovačiek (cez víkend navštívilo Rakúsko viac ako 250 000 ľudí z Československa). Verejnosť však svoj nesúhlas s novou vládou prejavila už v tento deň, kedy sa konala ďalšia masová demonštrácia, ktorej sa zúčastnil Karel Gott a Karel Kryl (mohol sa po 21 rokoch vrátiť z emigrácie) a spoločne odspievali hymnu. Nátlak verejnosti spôsobil, že 7. Decembra nová vláda spolu aj s Ladislavom Adamcom rezignovala. Zostavením novej vlády bol poverený Marián Čafla, ktorý jednal aj s predstaviteľmi Občianskeho fóra. 10. decembra Gustáv Husák menoval novú vládu v zložení: 10 miest KSČ, 7 miest pre nestranníkov, 2 miesta pre ČSS a 2 miesta pre ľudí z ľudu. Následne prezident oznámil Federálnemu zhromaždeniu svoju demisiu. Začalo sa s odstraňovaním tzv. železnej opony na hraniciach a mnohí emigranti sa vrátili do Československa. Predsedom Federálneho zhromaždenia sa stal Alexander Dubček a federálne zhromaždenie získalo právo na dosadzovanie nových poslancov bez volieb. 29. Decembra bol v Pražskom hrade zvolený za prezidenta Václav Havel, ktorý sa takto stal po 41 rokoch prvým nekomunistickým prezidentom. Zaujímavé je, že bol zvolený jednoglasne aj komunistickými poslancami, pre ktorých bol predtým politickým nepriateľom. Týmto boli ukončené aj študentské štrajky.

8. Rok 1990 a následná zmena spoločnosti

V tomto roku dochádzalo k pokračovaniu demokratizácie spoločnosti. 23. Januára bol prijatý zákon, ktorý umožnil odvolať zo všetkých politických zložiek poslancov, ktorí neboli zárukou demokratického pôsobenia. Tento zákon vyvolal silnú vlnu rezignácií poslancov. 28. Januára bolo oficiálne zanikla Československá socialistická republika a nastúpila Československá federatívna republika, ktorá zanikla rozdelením Česka a Slovenska na dve samostatné republiky v roku 1992. V júní 1990 sa konali prvé demokratické voľby od roku 1946. Najsilnejším kandidátom bolo Občianske fórum, ktoré sa stalo aj jednoznačným víťazom volieb s 51% hlasov. KSČ získala vo voľbách 13%. Občianske fórum ale nebolo úplne pripravené na prevzatie moci, preto museli pristúpiť na kompromis. V Občianskom fóre nebol dostatok kvalifikovaných ľudí, preto niektoré pozície zostali obsadené komunistami. V priebehu nasledujúcich rokov sa začala spoločnosť transformovať. Najväčšie zmeny nastali v hospodárstve, ktoré malo mať model trhového hospodárstva. Tento proces prebehol v dvoch vlnách privatizácii majetku v rokoch 1992 a 1994 a jeho ústrednou postavou bol Václav Klaus.

9. Záver

Zmeny, ktoré nastali v spoločnosti po Nežnej revolúcii mali vplyv na mnohé oblasti. Hospodárstvo, životnú úroveň, nezamestnanosť, slobodu, cestovný ruch,... Každý hodnotí tieto zmeny podľa seba, každému vyhovovalo niečo iné. Niečo sa zlepšilo, niečo sa zhoršilo. Podľa mňa je určite pozitívne, že sa môže cestovať, že ľudia môžu ísť pracovať aj do zahraničia, že môžeme slobodne voliť. Negatívum vidím v príliš veľkej privatizácii majetku, ktorá zasiahla aj podniky, ktoré by podľa mňa mal mať vo vlastníctve štát. veľký rozdiel nastal aj v oblasti pracovných príležitostí. Pred Nežnou revolúciou mal prácu takmer každý a nezamestnanosť prakticky neexistovala. A Dnes? Všetci dobre vieme ako to je. Ale to je už viac-menej iná téma. Každopádne táto téma je zaujímavá a týka sa nedávnej histórie štátu,

Československa, ktorého sme dlhé roky boli súčasťou. A o dňoch revolúcie by mal mať informácie a vedomosti každý, pretože 17. November si na Slovensku pripomíname každý deň. Tento deň je vyhlásený za štátny sviatok ako Deň boja za slobodu a demokraciu a je dňom pracovného pokoja. Takže nestačí si len užívať, že jeden deň navyše nemusím ísť do práce alebo do školy, ale je dobré vedieť aj prečo je to tak.

- Prívlastky nežná alebo zamatová nesie revolúcia, ktorá priniesla v období od 17. novembra 1989 do 29. decembra 1989 pád komunistického systému v Československu.

Udalosti novembra 1989 naštartovali študenti. V Bratislave sa podvečer 16. novembra 1989 zhromaždili pri príležitosti Medzinárodného dňa študentstva a pred ministerstvom školstva hovorili o potrebe demokratizácie školstva.

Revolučné udalosti vyústili 7. decembra 1989 do rezignácie federálnej vlády a 10. decembra 1989 vymenoval prezident ČSSR Gustáv Husák novú vládu národného porozumenia, v ktorej bolo desať komunistických a jedenásť nekomunistických ministrov, jej predsedom sa stal Marián Čalfa. Gustáv Husák podal v ten istý deň demisiu.

28. decembra 1989 Federálne zhromaždenie ČSSR zvolilo za svojho predsedu Alexandra Dubčeka a 29. decembra 1989 bol za prezidenta ČSSR zvolený Václav Havel.

Prvé slobodné parlamentné voľby sa konali v júni 1990.

Chronológia udalostí novembra 1989

16. novembra 1989

Konalo sa zhromaždenie bratislavských študentov v predvečer Medzinárodného dňa študentstva. Z Mierového námestia sa sprievod pohol smerom k ministerstvu školstva. S jeho predstaviteľmi hovorili študenti o potrebe demokratizácie školstva.

17. novembra 1989

Brutálny zásah polície proti demonštrácii študentov na pražskej Národní třídě. Demonštrácia bola uctením pamiatky študenta Jana Opletala, ktorého zavraždili nacisti v roku 1939, a surový zásah polície zmobilizoval celú československú spoločnosť. Po demonštrácii sa študenti stretli s pražskými divadelníkmi.

18. novembra 1989

Na fakultách rokovali študenti vysokých škôl o ďalšom postupe. Žiadali dôkladné vyšetrenie brutálneho zásahu polície na Národní třídě.

19. novembra 1989

V Prahe vzniklo Občanské fórum (OF) a v Bratislave Verejnost proti násiliu (VPN) ako hlavné opozičné organizácie.

20. novembra 1989

Začala sa séria demonštrácií na námestiach miest v Československu. Najväčšie boli na Václavskom námestí v Prahe a na Námestí SNP v Bratislave.

Študenti začali protestný štrajk. Pridali sa k nim pražské divadlá a postupne i mimopražské súbory vrátane bratislavských. Študenti vysokých škôl požadovali odstúpenie vládnych a straníckych predstaviteľov a zrušenie ústavného článku o vedúcej úlohe KSČ v spoločnosti.

21. novembra 1989

Predseda vlády Ladislav Adamec začal rozhovory s opozíciou.

24. novembra 1989

Odstúpil Ústredný výbor Komunistickej strany Československa (ÚV KSČ) na čele s Milošom Jakešom. Generálnym tajomníkom strany sa stal Karel Urbánek.

25. novembra 1989

Uskutočnil sa mohutný míting v Prahe na Letnej.

26. novembra 1989

Ladislav Adamec sa stretol s hlavným predstaviteľom opozície Václavom Havlom.

27. novembra 1989

Dvojhodinový generálny štrajk v celom Československu potvrdil vôľu občanov skončiť s vládou jednej strany.

29. novembra 1989

Federálne zhromaždenie zrušilo ústavný článok č. 4 o vedúcej úlohe KSČ v spoločnosti a štáte.

začiatok decembra 1989

Začalo sa rúcanie železnej opony, drôtených zátarás okolo Československa.

10. decembra 1989

Vláda Ladislava Adamca odstúpila a vznikla nová Vláda národného porozumenia, ktorú viedol Marián Čalfa. V tento deň tiež odstúpil z funkcie prezidenta ČSSR Gustáv Husák.

28. decembra 1989

Federálne zhromaždenie ČSSR zvolilo za predsedu Alexandra Dubčeka.

29. decembra 1989

Federálne zhromaždenie ČSSR zvolilo za nového prezidenta republiky Václava Havla. Rozhodlo tiež, že v júni 1990 budú v Československu slobodné a demokratické voľby.

Čítajte viac:

<https://domov.sme.sk/c/8074536/nezna-revolucia-ako-padol-komunisticky-rezim-u-nas.html>

- V piatok 17. Novembra 1989 bol spomienkový pochod na sviečkovú demonštráciu v 1939, kde fašisti zabili jedného študenta. Československá bezpečnosť a armáda brutálne zakročila proti tomuto pochodu.

Na to 18. Novembra Pražské divadlá vyhlásili štrajk ku ktorému sa pripojilo aj Bratislavské štúdio S. Den potom bola sformovaná revolúcia proti masakru v Prahe a bolo zorganizované tzv. Bratislavské občianske fórum. V ten den sa uskutočnil 1. míting, kde žiadali občania vysvetlenie Pražského incidentu a potrestanie vinníka.

20.11. 1989 sa v národnom divadle schválil názov Verejnosť proti násiliu, ktorý nahradil názov Bratislavské občianske fórum. Na filozofickej fakulte UK, vzniklo tzv. Študentské hnutie. VPN na Študentské hnutie organizovali protesty proti sociálnej nespravodlivosti a nepravdivému informovaniu verejnosti. Podobné protesty sa začali aj v Poľsku, ZSSR a Maďarsku. Ústredný výbor KSC označil študentov a VPN ako protištátnu živlu. Naco spisovateľ Lubomír Fedek povedal: „Vláda, ktorá študentov nazýva protištátnymi živlami nemá právo sa nazývať vládou.“ A občania žiadali demisiu KSC.

23.11. 1989 televízia vyhlásila, že sa pokúsi pomôcť spoločnému dialógu s vládou a ak to vláda odmietne, vstúpi aj ona do generálneho štrajku. Už na druhý den sa konal verejný dialóg predstaviteľov VPN a vlády. Do centra VPN chodili mnohé otázky týkajúce sa cieľov VPN. Boli zodpovedané takto: Ján Budaj: „Cieľom VPN je odstrániť všetky prejavy násillia z verejného a spoločenského života.“

28.11 1989 žiadala verejnosť zrušenie článku ústavy, v ktorom sa hovorilo o vedcom postavení KSC a slobodné voľby.

29.11 1989 odstúpil prezident Dr. Gustav Husák.

Tým sa revolúcia v podstate uzavrela a nastúpila nová vláda s prezidentom Václavom Havlom. A v Československu sa presadila demokracia

- **Nežná revolúcia**, v češtine **Sametová (Zamatová) revoluce** označuje udalosti **od 16. novembra do 29. decembra 1989**

v Česko-Slovensku s cieľom odstrániť vládu komunistov. Prívlastok nežná, zamatová vyjadruje, že nešlo o krvavú revolúciu. Dnes je **17. november** dôležitým dátumom v slovenskej a českej histórii a tento deň slávime ako štátny sviatok **Deň boja za slobodu a demokraciu**.

Politická situácia v Česko-Slovensku do roku 1989

Komunistická strana získala moc v krajine prevratom vo **februári 1948** a odvtedy bola zavedená **totalita** (vláda jednej politickej strany). Všetci inak zmýšľajúci odporcovia režimu boli prenasledovaní tajnou políciou **Štb** (Štátna bezpečnosť) a verejnosť sa bála otvorene ich podporovať zo strachu pred následkami (väzenie, prepustenie z práce, vyhodenie zo školy atď.). Boli porušované ľudské a občianske práva, sloboda tlače, zavedená cenzúra. Udalosti roku 1968 – tzv. Pražská jar – priniesli nádej na demokratické reformy, ale čoskoro ich potlačili vojská ZSSR a Varšavskej zmluvy. Opäť bola nastolená nesloboda, všeobecný nedostatok, izolovanosť, rezignácia, ale objavili sa aj protesty jednotlivcov a skupín (napríklad Charta 77). Na udalosti v Česko-Slovensku mali vplyv aj udalosti v zahraničí – koniec studenej vojny medzi Východom (na čele so ZSSR) a Západom (na čele s USA), nástup Michaila Gorbačova do čela ZSSR v roku 1985 a zavedenie **perestrojky** (prestavby) a **glasnosti** (informovanosti). Postupne rástli prejavy nespokojnosti aj do organizovaných manifestácií (25. marca 1988 sa uskutočnila **Sviečková manifestácia** v Bratislave, ktorú však Štb brutálne rozohnala). Komunistický režim sa otriasal v základoch a strácal podporu obyvateľstva Česko-Slovenska.

Udalosti Nežnej revolúcie (16. november - 29. december 1989)

16. november - slovenskí vysokoškolskí a stredoškolskí študenti zorganizovali protestnú demonštráciu v podvečerných hodinách v **Bratislave, na dnešnom Hodžovom námestí** (vtedy Mierové), na ktorej sa zúčastnilo asi 300 osôb. Cieľom bol protestovať proti vtedajšiemu návrhu vysokoškolského zákona a za akademické slobody, ale demonštrácia sa zmenila na verejnú diskusiu na Hviezdoslavovom námestí.

17. november - študenti pražských vysokých škôl sa zišli na Albertove pri pietnom akte na pamiatku zatvorenia českých vysokých škôl v roku 1939 nacistickým Nemeckom. Po skončení oficiálnej časti sa dav vydal do centra mesta, študenti niesli štátne zástavy, spievali a skandovali požiadavku na zmenu pomerov v ČSSR. Čelo sprievodu stálo voči príslušníkom Zboru národnej bezpečnosti (policačné oddiely), ktorým podávali kvety a chceli s nimi diskutovať, ale polícia študentov rozohnala, zbila a mnohých zatkla.

18. november – poudalostiach predchádzajúceho dňa sa v divadlách a na vysokých školách začali organizovať štrajkové výbory požadujúce vyšetrovanie a potrestanie osôb zodpovedných za brutálny policačný zásah.

19. november - V Bratislave bola v Umeleckej besede založená slovenská občianska iniciatíva **Verejnosť proti násiliu (VPN)**. Jej poprednými predstaviteľmi boli Milan Kňažko, Ján Budaj, Fedor Gál, Ľubomír Feldek, Miroslav Cipár a ďalší. VPN sa vyslovila za splnenie študentských požiadaviek a stali sa iniciátormi a organizátormi štrajkov na Slovensku. V Čechách vznikla občianska iniciatíva **Občanské fórum (OF)**. V OF boli takisto predstavitelia

Charty 77, pričom zastupovali verejnosť, ktorá nesúhlasila s vedením štátu. Žiadali odstúpenie členov KSČ spojených s okupáciou roku 1968 a za zásah voči študentom na Národnej triede 17. novembra. OF sa postavilo za generálny štrajk 27. novembra.

20. november - od pondelka 20. novembra sa každý deň konali pokojné demonštrácie. Vysokoškooláci v Prahe začali týždenný protestný štrajk. Bratislavskí vysokoškooláci diskutovali o udalostiach v Prahe v aule Univerzity Komenského.

21. november – aj slovenskí vysokoškooláci začali študentské štrajky a žiadali utvorenie vyšetrovacej komisie na vyšetrovanie zásahu na Národnej triede, odstúpenie skompromitovaných politikov, sprístupnenie masmédií a podporili generálny štrajk.

22. november - Študenti a VPN zorganizovali na Námestí SNP v Bratislave prvý protest. Moderovali ho Milan Kňažko a Ján Budaj. Ozvučenie započícala skupina Tublatanka. V Prahe na Václavské námestie prišlo 200 000 ľudí, ku ktorým z balkóna vydavateľstva Melantrich prehovorilo viacero osobností, napríklad Kardinál František Tomášek.

23. november - na Námestí SNP prehovoril Alexander Dubček, ktorý vyzval na obrodu spoločnosti. Posledný raz na verejnosti vystúpil šéf KSČ Miloš Jakeš, ktorý odsúdil rozvracanie socializmu v ČSR.

24. november - na mimoriadnom zasadnutí Ústredného výboru KSČ (ÚV KSČ) bol **odvolaný Miloš Jakeš**, ktorého nahradil Karel Urbánek. Zasadanie ÚV KSČ zvažovalo aj použitie armády a bezpečnosti na potlačenie revolúcie, ale nakoniec zvolilo ústup. V Prahe na Letnej demonštrovalo okolo pol milióna ľudí a na námestí SNP v Bratislave asi 100 000 ľudí.

25. november - prezident Gustáv Husák udelil amnestiu siedmim politickým väzňom, medzi nimi **Jánovi Čarnogurskému a Miroslavovi Kusému**.

26. november – v Prahe sa stretli predstavitelia Občianskeho fóra na čele s Václavom Havlom a vlády ČSSR pod vedením Ladislava Adamca. V Bratislave mimoriadne zasadá ÚV KSS, ktorý oznámil zrušenie 4. článku ústavy „o vedúcej úlohe komunistickej strany“.

27. november – uskutočnil sa dvojhodinový **celoštátny generálny štrajk** a mohutné demonštrácie, na ktorých občania požadovali koniec vlády jednej strany, slobodné voľby, odstúpenie prezidenta Husáka z úradu prezidenta a demokraciu.

28. november - druhé rokovanie medzi komunistickou vládou a Občianskym fórom. Strany sa dohodli na zrušení článku ústavy o vedúcej úlohe strany a na novom zložení vlády.

29. november - Federálne zhromaždenie schválilo vypustenie článku 4 v ústave o vedúcom postavení Komunistickej strany, zmenilo článok 6 o postavení Národného frontu ako záväzku spoločenských organizácií a politických strán pod vedením KS a článok 16, týkajúci sa uplatňovania marxizmu-leninizmu v politike, vzdelaní a výchove. Tieto zmeny ukončili **40-ročnú totalitu komunistickej strany** a umožnili vznik nových politických strán a politickej plurality.

30. november – slovenská vláda a VPN rokovali v Bratislave, za nového predsedu SNR zvolili Rudolfa Schustera a schválili komisiu na prešetrenie sviečkovej manifestácie.

10. december - v Prahe vznikla nová československá vláda na čele s **Mariánom Čalfom** a **odstúpil komunistický prezident Husák**. V programovom vyhlásení novej vlády sa hovorilo o prechode Česko-Slovenska k parlamentnej demokracii a k trhovému hospodárstvu, vláda žiadala zrušenie Varšavskej zmluvy a odchod ruských okupačných vojsk z Česko-Slovenska.

12. december - vznikla aj prvá slovenská nekomunistická vláda na čele s **Milanom Čičom**.

28. december – predsedom Federálneho zhromaždenia sa stal **Alexander Dubček**.

29. december - za prezidenta Česko-Slovenska bol zvolený **Václav Havel**.

Symbody nežnej revolúcie

Medzi symbody nežnej a sametovej revolúcie patrili **klúče, sviečky, kvety, trikolóry** a na Slovensku **čiapka Jána Budaja - budajka**. Klúčami sa štrngalo na znamenie súhlasu s prejavmi alebo heslami, trikolóra bola symbolom súhlasu s revolúciou.

Ponovembrové udalosti

V roku 1990 prijalo Federálne zhromaždenie zmenu názvu nášho štátu na **Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku** (ČSFR). V júni 1990 sa konali prvé slobodné voľby, v ktorých v Čechách zvíťazilo Občianske fórum a na Slovensku vyhrala Verejnosť proti násiliu.

- V Novembri 89 sa v bývalom Československu uskutočnila nežná revolúcia, ktorá mala za následok pád komunistického režimu. Tisíce nespokojných ľudí si dokázali nenásilnou formou protestu vynútiť politické zmeny a nastolenie základných demokratických princípov v spoločnosti.

Spoznajte Tváre slobody, ľudí, vďaka ktorým dnes máme slobodu. [Viac informácií](#)

Okrem jedinečnej atmosféry jednoty, nádeje a odhodlania bojovať za svoju slobodu ľuďom zrejme v hlave najviac utkveli symbody v podobe hesiel, piesní a rôznych výpovedných odkazov. Pripravili sme pre vás výber tých najznámejších.

Štrngajúce klúče

Dnes sú symbolmi protestov svietiace telefóny nad hlavou, no v Novembri 89 neboli najbežnejším predmetom vo vrecku bundy či nohavíc smartfóny, ale klúče.

Ľudia nimi štrngali na znak toho, že komunistickej vláde odzvonilo.

Čiapka budajka

Budajka je čierno-biela čiapka, ktorá bola za socializmu bežnou súčasťou pracovného odevu. Nosilo ju aj veľa disidentov, teda odporcov režimu, ktorí pracovali napríklad ako kuriči v kotolniciach, pretože im štátna moc neumožnila vykonávať kvalifikovanú prácu.

V sychravých novembrových dňoch ju nosením spopularizoval Ján Budaj, jedna z vedúcich osobností revolúcie, po ňom čiapka dostala svoj ľudový názov.

Logo VPN

V Novembri 89 založili Milan Kňažko, Ján Budaj, Fedor Gál a ďalšie osobnosti hnutie Verejnosť proti násiliu, známe pod skratkou VPN. Jeho logom sa stalo červeno-modré písmeno V.

Podľa jeho autora Karola Rosmáňeho malo symbolizovať, že odpor, ktorý ľudia prejavili proti režimu, dosiahol svoj vrchol.

Kvety

Nežná revolúcia bola výnimočná tým, že si ľudia dokázali svoju slobodu vybojovať bez zbraní. Jej symbolom sú aj kvety, ktoré študenti 17. novembra v Prahe rozdávali príslušníkom Zboru národnej bezpečnosti, teda policajným oddielom. Polícia vtedy reagovala na demonštráciu neprimerane agresívne, viacero študentov surovo zbila obuškami, pričom viacerých zatkla. Táto udalosť následne vystupňovala rozhorčenie verejnosti.

Výzva Utvorte koridor!

Herec Milan Kňažko bol (spolu s Jánom Budajom) v novembrových dňoch moderátorom mítingov na Námestí SNP v Bratislave. Výzvou Utvorte koridor! žiadal tisíce demonštrantov, aby uvoľnili miesto záchrannému vozidlu.

Ľudia na výzvu okamžite reagovali. V atmosfére, ktorá vládla na všetkých demonštráciách, bolo cítiť najmä solidaritu a ľudskú spolupatričnosť

Gesto víťazstva

Vztýčené a roztvorené prsty do tvaru písmena V ako symbol zviditeľnil britský ministerský predseda Winston Churchill. Symbolizovali slovo Victory, teda víťazstvo.

Víťazné véčko sa ujalo aj počas nežnej revolúcie.

Trikolóra

Sympatizanti revolúcie svoje vlastenectvo a postoj vyjadrovali aj nosením bielo-modro-červenej stužky pripnutej na oblečení. Ak ste nemali k dispozícii farebnú látku, postačilo použiť papier a naň nakresliť pruhy pastelkami.

Heslo Nie sme ako oni

Jedno z najpopulárnejších hesiel, ktoré zneli na námestiach.

Ďalšie obľúbené boli napríklad V jednote je sila, Nechceme násilie, Máme holé ruky či Posledné zvonenie pri štrnganí kľúčov, Pravda víťazí podľa názvu piesne, výzva Odstúpiť!, Neskoro! a iné.

Piesne z námestí

Pieseň [Sľúbili sme si lásku](#) od fotografa, folkového pesničkára a disidenta Ivana Hoffmana bola na Slovensku neoficiálnou hymnou nežnej revolúcie. Niekoľko mesiacov pred novembrovými udalosťami Hoffman spôsobil komunistickému režimu veľké problémy svojím vystúpením na Bratislavskej lýre. Na pódium ho pozvala americká speváčka Joan Baezová. Vystúpenie však nedokončil, pretože mu súdruhovia vypli mikrofón. Netušili, že onedlho bude spievať na námestiach pred desaťtisícami ľudí.

Ďalšia pieseň, ktorá by rovnako mohla súperiť o titul hymny revolúcie, bola pieseň [Pravda víťazí](#) od Tublatanky. Kapela Tublatanka zohrala pri novembrovom prevrate aj inú úlohu. Už v prvé dni ozvučovali bratislavské mítingy na Námestí SNP svojou aparaturou.

Za zmienku určite stoja aj ďalšie populárne piesne novembrových dní. Či už tie slovenské ako [Do batôžka](#) od Jara Filipa a Milana Lasicu, [Pocta Majakovskému](#) od Roba Grigorova, alebo [Najkrajší kút v širom svete](#) v podaní Petra Dvorského, alebo aj piesne českých umelcov ako Marta Kubišová, Karel Kryl, Jaroslav Hutka či Jaromír Nohavica.

Tento článok je súčasťou [špeciálneho vydania magazínu Sôda o slobode a 17. novembri 1989](#). Spoločnosť O2 si toto výročie pripomína už po treť raz, tentokrát aj [prostredníctvom stránky www.tvareslobody.sk](#), kde od polovice októbra zbiera príbehy ľudí, ktorí v Novembri 89 vyšli do ulíc. O2 aj touto cestou ďakuje všetkým odvážnym ľuďom, ktorí pre nás vybojovali slobodu.